

Opinionsgruppen för Säker Slutförvaring (Oss)

c/o Madison, Östanå 1196, 748 91 Österbybruk, tel 0295-430 18, oss@avfallskedjan.se

www.avfallskedjan.se/oss

Föreningen Oss' synpunkter på SKB AB:s förslag till ”Omfattning, avgränsning och utredningar för miljökonsekvensbeskrivningar (MKB) för inkapslingsanläggning och slutförvar för använt kärnbränsle. Version 0 – underlag för utökat samråd i Forsmark”

För kännedom till:

SKI

SSI

KASAM

Länsstyrelsen i Uppsala län

Östhammars kommun

Länsstyrelsen i Kalmar län

Oskarshamns kommun

Hultsfreds kommun

(Dokumentet kommer även att ingå
i en sammanställning av material
till Miljödomstolen i Stockholm)

Den lokala opinionsgruppen Oss i Östhammars kommun har för avsikt att delta i MKB-samråden med målsättningen att bidra med vår kunskap och våra erfarenheter, främst på miljöområdet och i egenskap av representanter för den lokala allmänheten.

Vi har tagit del av SKB AB:s förslag till omfattning för MKB-processen och vi deltog i det första samrådsmötet som hölls i Forsmark den 5 februari 2004. För att inte gå miste om möjligheten att påverka MKB-processens innehåll och form, har vi valt att även lämna in skriftliga synpunkter som vi härmed redovisar.

För att underlätta för läsaren att koppla våra synpunkter till Omfattningsrapporten är de ordnade efter rapportens rubriker. Det betyder att den vikt vi tillmäter varje synpunkt inte kan utläsas av dispositionen.

Österbybruk 2004-02-18

Guy Madison

Ordförande i Oss

Innehållsförteckning

Sammanfattning	3
Allmänna synpunkter på MKB-processen	5
Synpunkter på förslaget till omfattning	5
Begreppsdefinition	6
Två separata MKB-processer	6
Syfte	7
MKB-ansvarig	8
Förutsättningar	8
Lokalisering av slutförvar	8
Metod	9
Alternativa utformningar	9
Nollalternativet	9
Omfattning och avgränsning	10
Omfattning	10
Geografiska avgränsningar	10
Avgränsningar i tid	10
Underlag till MKB och ansökan	10
Alternativa metoder	11
Alternativ lokalisering	11
Slutförvarssystemet	11
Inkapslingsanläggningen	12
Slutförvaret	12
Effekter på miljön	12
Effekter på samhället	12
Tillstånd och samråd	13
Tillståndsprövningen	13
Samrådets syfte	13
Former för samråd	13
Samrådsredogörelse	13

Sammanfattning

Förslaget till omfattningsrapport bör utvecklas ytterligare på flera punkter och samtidigt avgränsas till frågor som sätter fokus på det som i första hand efterfrågas av lagar, direktiv och konventioner som reglerar MKB-processer. (s. 7)

Vi vill peka på det för oss juridiskt ologiska i att en tillståndsansökan för inkapslingsanläggningen ska lämnas in innan valet av metod är godkänt av regeringen.

Enligt vår uppfattning bör SKB AB redovisa vilket lagstöd och vilka formella beslut man grundar sin planläggning av MKB-processen för inkapslingsanläggningen på. (s. 7)

Beskrivningen av syftet med MKB-processen måste fördjupas och harmoniseras till miljölagstiftningens intentioner så att det tydligare framgår att det är projektets eventuella konsekvenser för miljön som i första hand ska behandlas. (s. 8)

Det finns anledning att ställa extra höga krav på denna MKB-process och därför bör det ligga i allas intresse, inklusive SKB AB:s, att beslutsunderlagets trovärdighet inte kan ifrågasättas. Det är rimligt att SKB AB utvecklar sin motivering till varför man valt att själva ansvara för och genomföra MKB-processen. (s. 9)

Vi vill föreslå att beskrivningen av förutsättningarna för MKB-processen utvecklas så att kopplingen till gällande regelverk blir tydligare. Även en tydlig definition av vilka grundläggande funktionsvillkor bör ingå, för att underlätta arbetet med frågorna om alternativa metoder och lokalisering. (s. 9-10)

Bolagets beskrivning av miljöbalkens krav på alternativ lokalisering som ”om sådana är möjlig” är alldeles för vag och vilseledande. Vi vill uppmana till att höja målsättningen för lokaliserings- och MKB-processen så att den kan leva upp till miljöbalkens målparagraf och lokaliseringsregel. (s. 10)

För att underlätta den kommande bedömningen av alternativredovisningen bör målsättningen för lokaliseringsprocessen beskrivas tydligare ur miljökonsekvenssynpunkt och ur ett miljörättsligt perspektiv, vilket borde öppna för tidigare framförda krav från bland annat regering och myndigheter om jämförbar redovisning av inlandsalternativen. (s. 10)

Presentationen av förutsättningarna för MKB-processen måste vara ytterst korrekt. Det måste tydligt framgå att den föreslagna KBS-3-metoden inte är godkänd och att miljölagstiftningen kräver jämförbar alternativredovisning. (s. 10)

Vi anser att SKB AB måste utveckla resonemanget om förutsättningarna för alternativ-redovisningen till att även innefatta BAT (Best Available Technology). (s. 11)

Begreppet ”återtagbarhet” bör behandlas i beskrivningen av förutsättningarna för metodarbetet och kopplas till miljölagstiftningens krav. (s. 11)

Nollalternativet måste beskrivas så att det klart framgår att det handlar om att möjliggöra en jämförande analys av nollalternativets eventuella *långsiktiga miljöeffekter*. (s. 11)

Omfattningsrapporten måste även innefatta möjligheten av samlokalisering med SFL 3-5 och SKB AB bör redovisa möjliga direkta och indirekta miljöeffekter som kan uppkomma vid en sådan samlokalisering. Alternativt måste SKB AB övertygande visa att en sådan samlokalisering aldrig kommer att bli aktuell. (s. 12)

Scenarier bör presenteras över olika utvecklingsmöjligheter som innefattar både utländskt avfall och fortsatt drift av svenska kärnkraftverk. (s. 12-13)

Frågor som inte kan relateras till ”direkta och indirekta effekter på människor och miljö” och som belyses i kommande FUD-program, bör föras bort från MKB-processen. (s. 13)

SKB AB måste redovisa sin motivering till varför man anser att KBS-3-metoden är bäst ur miljösynpunkt och ställa det mot andra jämförbart redovisade alternativ. (s. 13)

SKB AB säger sig särskilt bevaka transmutation och alternativet djupa borrhål och vi vill föreslå att man studerar och jämförbart redovisar även alternativa lösningar med torr förvaring. Allt med syfte att leva upp till miljöbalkens krav på BAT – Best Available Technology. (s. 14)

In redogörelsen för inkapslingsanläggningen saknas en punkt om hur det radioaktiva avfall som uppkommer ska hanteras, mellanlagras och slutförvaras. Inkapslingsanläggningens koppling till och beroende av SFL 3-5 bör beskrivas och upptas i systemanalyser och i MKB-processen. (s. 14)

För att stimulera engagemanget och intresset, och för att inte försvåra informationsutbytet och möjligheten till informationsöversikt, bör samrådsmötena vara gemensamma för allmänheten, organisationer och andra engagerade parter. (s. 16)

Som utgångspunkt dokumentationen bör gälla att alla protokoll från samtliga möten ska vara tillgängliga för alla. (s. 16)

Allmänna synpunkter på MKB-processen

Frågan om slutligt omhändertagande av radioaktivt avfall är ett av de största internationella miljöproblemen vi har att lösa och SKB AB anser sig ligga långt framme när det gäller utvecklandet av teknik för det ändamålet. Det är därför lätt att förstå att det finns stora förväntningar från kärnkrafts- och kärnavfallsproducenter, från politiska och juridiska institutioner och från miljöorganisationer och andra världen på hur vi i Sverige vill lösa problemet och hur vi skapar nödvändigt förtroende för processen och legitimitet för beslutet.

Internationella och nationella erfarenheter visar att det i stora industriprojekt inte är självklart att operatören är angelägen att själva ta fram underlag som visar att det egna projektet eventuellt har brister. Det är också anledningen till att kravet på MKB-processer nu finns världen över.

Regelverken för svenska MKB-processer har visat sig vara omständliga och otympliga för mindre projekt, samtidigt som de är ett alltför trubbigt verktyg för att belysa stora miljöfarliga projekt. Regelverket är under omarbetning, men den största bristen kvarstår, nämligen att det i Sverige inte krävs externa oberoende MKB-genomförare.

Erfarenheterna visar att miljölagstiftningen kommer att skärpas ytterligare i takt med höjd miljömedvetenhet och vi kan därför förvänta oss större krav på MKB-processerna i samband med större projekt i framtiden. Vad vi med säkerhet vet är att miljöorganisationer och andra aktörer kommer att få större befogenheter att föra miljöfrågor till domstol och att överklaga beslut.

Kärnavfallsfrågan är unik med sin problematik och omfattning och i Sveriges korta MKB-historia finns inga projekt att jämföra med. Därför kommer SKB AB:s MKB-process med all säkerhet att fungera som referens i framtida diskussioner om beslutsprocesser och miljölagstiftning. Med tanke på erfarenheterna från Öresundsbro- och Hallandsåsprojekten och från den uppmärksammade domen i miljööverdomstolen om Scanraff, kan vi förvänta oss att SKB AB:s hantering av miljöfrågorna kommer att följas och studeras mycket noga.

Från Oss sida anser vi att SKB AB har ett särskilt stort ansvar som MKB-utövare. Bolagets ambition måste enligt vår mening vara att genomföra en MKB-process som alla kan känna förtroende för och som resulterar i ett beslutsunderlag av sådan kvalitet att det rimligtvis kan uppfylla de krav som kan komma att gälla den dag tillståndsbeslutet ska tas.

Synpunkter på förslaget till omfattning

Oss har tagit del av SKB AB:s förslag till underlag för utökat samråd i Forsmark, den s.k. ”omfattningsrapporten”, och har funnit att den i stora drag beskriver omfattningen av slutförvarsprojektet för högaktivt kärnbränsleavfall. Men vi konstaterar också att förslaget måste kompletteras med ytterligare aspekter på frågan och utsättas för ett ambitiöst avgränsningsarbete som sätter fokus på de frågor och aspekter som i första hand efterfrågas av lagar, direktiv och konventioner som reglerar MKB-processer. Som exempel kan nämnas vissa utredningar som bolaget enligt förslaget till omfattningsrapport vill genomföra och som i sig är mycket viktiga, men som istället kan hanteras och redovisas inom ramarna för t.ex. FUD-programmen.

Begreppsdefinition

I avsnittet "Läsanvisningar" s. 7 presenterar SKB AB en begreppsdefinition där man väljer att skilja mellan "påverkan", "effekt" och "konsekvens" med hänvisning till Boverkets användning av begreppen.

Vi upplever att denna differentiering av begrepp skapar onödig förvirring när det kommer till att avgränsa vad som ska ingå i en miljökonsekvensbeskrivning. För att undvika eventuella missförstånd föreslår vi att stycket utgår och att man istället ser till Miljöbalkens skrivning om *direkta och indirekta effekter*.

1 Rapportens syfte och målgrupp samt fortsatt arbete

Två separata MKB-processer

SKB AB avser att genomföra två separata MKB-processer – en för inkapslingsanläggningen och en för slutförvaret för högaktivt avfall (SFL 2) – där samrådsförandet samordnas. Enligt planerna ska en ansökan om att få bygga inkapslingsanläggningen lämnas in 2006 och den för slutförvaret 2008.

Inkapslingsanläggningen är en komponent i det föreslagna avfallssystemet och anläggningens utformning är direkt kopplat till valet av slutförvaringsmetod.

SKB AB hänvisar till att regeringen har *beslutat* att KBS 3 utgör planeringsförutsättning för pågående platsundersökningar och att från företagets sida anser man att bygget av inkapslingsanläggningen måste av praktiska skäl påbörjas före bygget av slutförvaret.

Regeringens beslut löd "*Regeringen finner att Svensk Kärnbränslehantering AB har uppfyllt de villkor för fortsatt forsknings- och utvecklingsverksamhet som angavs i regeringens beslut den 24 januari 2000, Program för forskning, utveckling och demonstration för kärnavfallens behandling och slutförvaring, FUD-program 98 (dnr M199972152/Mk)*".

Under rubriken "*Skälen för regeringens beslut*" säger man att "*Regeringen understryker dock att ett slutgiltigt godkännande av viss metod för slutförvaring inte kan göras förrän i ett framtida ställningstagande till ansökningarna om tillstånd enligt miljöbalken och kärntekniklagen att uppföra ett slutförvar för använt kärnbränsle*".

I Länsstyrelsen i Kalmar läns beslut om betydande miljöpåverkan sägs att "*Oskarshamns kommun kommer att säga ja till en inkapslingsanläggning endast under förutsättning att den tas i aktiv drift först när myndigheterna och regeringen godkänt lokaliseringen av slutförvaret*".

Vi vill med anledning av ovanstående påtala det juridiskt ologiska i att tillståndsansökan för inkapslingsanläggningen ska lämnas in tidigare än ansökan för slutförvaret. Vi vill också hänvisa till förarbetena till 9:6 Miljöbalken som enligt vår uppfattning innebär att man inte får förbereda eller påbörja anläggandet innan regeringens formella beslut är taget.

Enligt vår uppfattning bör SKB AB redovisa vilket lagstöd och vilka formella beslut man grundar sin planläggning av MKB-processen för inkapslingsanläggningen på.

3 Syfte, förutsättningar

3.1 Syfte

SKB AB hänvisar till 6:3 § Miljöbalken när syftena för MKB-processen beskrivs. Regeringen har i förarbetena till Miljöbalken (Prop. 1997/98:45, Del I, s 272)

beskrivit sin syn på syftet med MKB-processer och skriver...

”För att skydda människors hälsa och miljön samt främja hushållningen med mark och vatten är det enligt regeringens uppfattning viktigt att i större utsträckning utveckla och använda en beslutsteknik där förutsättningarna för miljön beaktas inför beslut av olika slag. Detta innebär att beslut om verksamheter som var för sig eller som sammantagna med andra har betydelse för människors hälsa, miljön samt hushållningen av mark och vatten mm skall grundas på en beskrivning och analys av beslutens konsekvenser för dessa intressen.”

Syftet med MKB-processen är enligt regeringen att åstadkomma ett så bra beslutsunderlag som möjligt ur miljösynpunkt. Man säger också att arbetet med MKB skall hjälpa till att upptäcka kunskapsluckor och öka kunskaperna om miljö- och hälso- och resursfrågor som är relevanta för den aktuella verksamheten. (A prop., Del II, s 56)

Vi menar att SKB AB måste fördjupa beskrivningen av syftet med MKB-processen, så att den harmoniserar bättre miljölagstiftningens intentioner och att det tydligare framgår att det är projektets eventuella konsekvenser för miljön som i första hand ska behandlas. Det skulle underlätta avgränsningsarbetet i det kommande samrådsförfarandet.

MKB-ansvarig

Under rubriken 3.1 refererar SKB AB till miljöbalken när man definierar sin roll som genomförare av MKB-processen. I samband med samrådsmötet i Forsmark den 5 februari 2004 beskrev SKB AB frågan om vem som ska genomföra MKB-arbetet som ett exempel på en fråga som inte ska behandlas inom ramen för samrådsförfarandet och med hänvisning till att det är reglerat i lag.

Vi anser att hanteringen av radioaktivt avfall är en av de mest kontroversiella miljöfrågorna i världen och att man därför måste ställa särskilt höga krav när det gäller genomförandet av sådana projekt.

SKB AB:s val av metod har genom åren kritiserats starkt av miljöorganisationer, eftersom den är resultatet av gammalmodigt miljötänkande som innebär att läckage ska spädas ut av grundvattnet och av Östersjön. Ett 20-tal kommuner i Sverige har genom åren varit inblandade i SKB AB:s lokaliseringsprocess, men företaget har endast välkomnats i två kommuner där de sedan tidigare bedriver egen kärnteknisk verksamhet. Valet av endast Oskarshamn och Östhammar för platsundersökningar har ifrågasatts av SKI och SGU, och nedprioriteringen av säkerhetsaspekterna till förmån för industriell hänsyn som lokaliseringsfaktor har ifrågasatts av bland annat av SSI.

Vår inställning är att de finns väl dokumenterade brister i det svenska kärnavfallsprojektet som ger anledning till att ställa extra höga krav på denna MKB-process. Vi anser att det ligger i allas intresse, inklusive SKB AB:s, att beslutsunderlagets trovärdighet inte kan ifrågasättas. Vi vill också erinra om att miljölagstiftningen och regelverket för MKB-processer ska ses som minimikrav och att det inte finns något laghinder för att ansvaret för MKB-processen läggs över på en extern och oberoende part.

Med tanke på att kravet på oberoende MKB-ansvariga framfördes redan i samband med det s.k. Dialogprojektet, som då fick stöd av medverkande myndigheter, så är det ett rimligt önskemål att SKB

AB, i den slutgiltiga versionen av omfattningsrapporten, utvecklar sin motivering till varför man valt att själva ansvara för och genomföra MKB-processen.

3.2 Förutsättningar

SKB AB:s redovisning av förutsättningarna för MKB-processen väcker återigen frågor kring bristen på logik och systematik i den svenska kärnavfallsprocessen. Främst gäller det avsaknaden av tydliga funktionsvillkor för hela projektet och den ologiska ordningen med val av plats innan det finns en godkänd metod.

Kärnavfallsprocessen har utvecklats ur AKA-utredningen och Villkorslagen, för att sedan hanterats av Kärntekniklagen. De förutsättningar som dessa lagar gav gäller inte längre när projektet nu ska prövas enligt miljöbalken, EG-direktiven och andra internationella miljökonventioner.

Vi vill föreslå att SKB AB tydligare beskriver förutsättningarna för MKB-processen kopplat till gällande regelverk. Vidare vill vi föreslå att det även bör ingå en tydlig definition av vilka grundläggande funktionsvillkor som gäller för valet av metod, för att på så sätt underlätta arbetet med frågorna om alternativa metoder och lokalisering.

Lokalisering av slutförvar

SKB AB beskriver i detta kapitel att deras målsättning är att en av de två valda platserna (Oskarshamn och Forsmark) ska kunna utgöra huvudalternativet för lokaliseringen av slutförvaret. Denna uttalade målsättning visar tydligt på bristerna i systematik och logik.

MKB-processen ska enligt förarbetena till lagen och i enlighet med den ursprungliga andemeningen inte ses som ett verktyg för att bekräfta en redan vald inriktning, utan ska vara ett verktyg som i enlighet med beprövad vetenskaplig praxis används för att upptäcka eventuella brister och på så sätt rädda ett projekt från att hamna snett.

Vi vill uppmana SKB AB att höja målsättningen för lokaliserings- och MKB-processen så att den kan leva upp till miljöbalkens målparagraf och lokaliseringsregeln 2:4§ Mb som säger att lagen *skall* tillämpas så att sådan plats *ska* väljas ”att ändamålet kan nås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljö”, sett ur ett långsiktigt perspektiv. SKB AB:s beskrivning av miljöbalkens krav på alternativ redovisning som ”om sådana är möjliga” (s 18) är således för vag och något vilseledande.

Med tanke på SKB AB:s val av Oskarshamn och Forsmark måste ytterligare en förutsättning beskrivas i omfattningsrapporten, nämligen att Sverige har förbundit sig att förebygga och förhindra bland annat radioaktiva utsläpp i Östersjön genom att ansluta sig till Helsingforskonventionen.

För att underlätta den kommande bedömningen av alternativredovisningen, vill vi från Oss uppmana SKB AB att i sin slutliga omfattningsrapport tydligare beskriva målsättningen med sin lokaliseringsprocess ur miljökonsekvenssynpunkt och ur ett miljörättsligt perspektiv. Det bör leda till att förutsättningarna för lokaliseringsredovisningen vidgas från enbart Oskarshamn och Forsmark till att även omfatta en alternativredovisning som öppnar för tidigare framförda krav från bland annat regering och myndigheter om jämförbar redovisning av inlandsalternativen.

Metod

Regeringsbeslutet som SKB AB refererar till gäller endast godkännande av FUD-programmet. Under rubriken "Regeringens skäl till beslut" ger man dock klartecken till KBS-3-metoden som planeringsförutsättning för platsundersökningarna, men det är juridiskt sett inget beslut.

Det viktiga är att regeringen tydligt påpekar att "... ett slutgiltigt godkännande av viss metod för slutförvaring inte kan göras förrän i ett framtida ställningstagande till ansökningarna om tillstånd enligt miljöbalken och kärntekniklagen att uppföra ett slutförvar för använt kärnbränsle".

För att inte MKB-dokumentet ska kunna ifrågasättas måste presentationen av förutsättningarna för MKB-processen vara ytterst korrekt. För att miljöbalkens krav på alternativredovisning ska kunna uppfyllas får det inför samrådsförfarandet inte finnas några tveksamheter om vad som gäller i metodfrågan.

I beskrivningen av förutsättningarna för metodfrågan bör det därför tydligt framgå att den föreslagna KBS-3-metoden inte är godkänd av regeringen och att miljölagstiftningen kräver jämförbar alternativredovisning.

Miljölagstiftningen kräver att "alla som bedriver, eller tänker bedriva sådan verksamhet..." måste enligt Kap 2:3 § Miljöbalken söka efter bästa möjliga teknik. Vi anser att SKB AB måste utveckla resonemanget om förutsättningarna för alternativredovisningen till att även innefatta BAT (Best Available Technology).

Under förstudieperioden beskrev SKB AB ofta slutförvarsprojektet som ett djupförvar med möjlighet till "återtagbarhet". Återtagbarhet är fortfarande ett viktigt argument för många bland allmänheten och bland kommunpolitikerna. Vi anser därför att SKB AB bör behandla "återtagbarheten" när man beskriver förutsättningarna för metodbeskrivningen och koppla begreppet till gällande miljölagstiftning.

Alternativa utformningar

Alternativa *utformningar* har fått en egen rubrik under kapitlet "Förutsättningar". Det kan skapa en viss förvirring eftersom det lätt förväxlas med miljöbalkens krav på redovisning av alternativa *metoder*. Alternativ utformning bör enligt vår mening utgå som egen rubrik för att undvika eventuellt missförstånd och ersättas av ett utvecklat resonemang om förutsättningarna för redovisningen av alternativa metoder.

Nollalternativet

Miljöbalken kräver att en redovisning av "Nollalternativet" ska ingå i beslutsunderlaget. För att återknyta till MKB-processens huvudsyfte anser vi att det kan vara lämpligt att beskriva förutsättningarna för redovisningen av nollalternativet så att det klart framgår att det handlar om att möjliggöra en jämförande analys av nollalternativets eventuella *långsiktiga miljöeffekter*.

SKB AB har beskrivit att CLAB kan fungera som mellanlager i 100 år till eller mer. Även om miljöbalken inte kräver det skulle det vara bra om SKB AB ville beskriva andra möjliga former av mellanlagring, så att underlaget ger större möjlighet till jämförande analys av nollalternativet.

3.3 Omfattning och avgränsning

Omfattning

På s 11 i förslaget till omfattningsrapport beskrivs avfallssystemet som bestående av tre komponenter – inkapslingsanläggningen, slutförvaret för kärnbränsle och slutförvaret för långlivat låg- och medelaktivt avfall.

Eftersom SKB AB:s ambition är att MKB-processen ska leverera ett fullödigt beslutsunderlag bör denna MKB-process även innefatta den tredje komponenten SFL 3-5. Det förväntas att beslutsunderlaget skall presentera en helhetssyn av avfallsprojektet, och bilaga IV i EG-direktiven och 16:7 Mb kräver att eventuella följdverkningar av etableringen ska beaktas och redovisas.

Oss menar därför att SKB AB:s omfattningsrapport även måste inbegripa möjligheten av samlokalisering med SFL 3-5 och att SKB AB i det kommande MKB-dokumentet måste redovisa möjliga direkta och indirekta miljöeffekter som kan uppkomma vid en sådan samlokalisering. Alternativt måste SKB AB övertygande visa att en sådan samlokalisering aldrig kommer att bli aktuell.

Geografiska avgränsningar

SKB AB använder uttrycket ”MKB-gräns” som om det vore en juridisk term. För att undvika eventuella missförstånd bör man i den definitiva versionen förtydliga vad man menar med begreppet och hänvisa till eventuell nomenklatur.

I figur 3-1 s.20 beskrivs exempel på verksamheter för vilka MKB-gränser – geografiskt och i tid – ska diskuteras och läggas fast.

Exemplen omfattar endast etableringen och driften av anläggningarna och utelämnar den viktigaste ”UT-produkten” - läckaget.

SKB AB bör redovisa motiven till att definiera så kallade MKB-gränser och beskriva på vilket sätt man vill försäkra sig om att frågan om eventuella framtida läckage inte hamnar utanför en sådan MKB-gräns.

Avgränsningar i tid

Den redovisade tidsperioden börjar med byggandet och avslutas med avveckling och återställande av markytan. Hur lång denna period är i faktisk tid är beroende av många faktorer, bland annat mängden avfall.

Den energipolitiska debatten som pågår internationellt öppnar för möjliga scenarier där den även den svenska kärnkraftsproduktionen utvecklas och det talas även allt mer öppet om multinationella lösningar på avfallsproblemet. Vi kan därför inte blunda för möjligheten att det svenska slutförvarsprojektet kan bli betydligt mer omfattande än vad som gäller idag.

Därför bör SKB AB presentera scenarier över olika utvecklingsmöjligheter som innefattar både utländskt avfall och fortsatt drift av svenska kärnkraftverk. Dessa scenarier måste ligga till grund för diskussionerna om geografiska och tidsmässiga avgränsningar och för miljökonsekvenserna i stort.

4. Underlag till MKB och ansökan

Flera av de områden som SKB AB har som ambition att utreda och redovisa inom ramen för MKB-processen har tidigare behandlats inom ramen för FUD-programmen.

Frågor som uppenbart inte kan relateras till ”direkta och indirekta effekter på människor och miljö” bör även fortsättningsvis belysas inom ramarna för FUD-redovisningen och föras bort från MKB-processen. Olika typer av samhällsaspekter som fastighetsutveckling, imagefrågor och annat kan vara exempel på sådana frågor.

4.1 Alternativredovisning

Alternativa metoder

SKB AB redovisar sin ambition genom att säga att de ”har redovisat alternativa strategier...” och att de ”fortsätter att bevaka teknikutvecklingen när det gäller alternativa metoder”. (s 22). Denna ambition räckte tidigare för att uppfylla Villkorslagens och Kärntekniklagens krav, men det uppfyller inte de krav som miljöbalken och EG-direktiven ställer idag.

Beslutsunderlaget förväntas ge möjlighet att jämföra olika alternativa lösningar på problemet, med målet att hitta den metod som ger minst effekter på människor och miljö och främjar en ekologiskt hållbar utveckling.

Efter vad vi kan förstå innebär det att SKB AB måste redovisa sin motivering till varför man anser att KBS-3-metoden är bäst ur miljösynpunkt och ställa det mot andra jämförbart redovisade alternativ.

Vi ser helst att SKB AB redan i omfattningsrapporten höjer målsättningen för alternativredovisningen så att den överensstämmer med miljöbalkens och EG-direktivens krav.

Alternativ lokalisering

SKB AB:s uttalade ambitionsnivå att endast ställa Oskarshamn och Forsmark mot varandra som varandras referenser och som alternativ till varandra, är att anse som alltför lågt ställd. Detta med tanke på miljöbalkens krav på plats som ger *minst* intrång och med tanke på att bland annat flera myndigheter har förespråkats och efterfrågat ett inlandsalternativ.

Då SKB AB i det kommande beslutsunderlaget måste kunna visa att det inte är troligt att det finns en bättre plats ur ett långsiktigt miljöperspektiv än den som bolaget har valt, bör man redan nu höja ambitionsnivån så att man har en rimlig chans att leva upp till det kravet.

Det skulle innebära att SKB AB måste presentera jämförbara utredningar för flera alternativa lokaliseringar, innefattande både kust- och inlandsalternativ, med fokus på direkta och indirekta effekter på människor och miljö.

4.2 Slutförvarssystemet

SKB AB beskriver systemanalyserna och säger att ”*Analysernas syfte är att redovisa möjliga alternativa sätt att utforma, bygga och driva de olika anläggningarna i SKB:s system. Vidare ska analyserna utreda alternativens konsekvenser för säkerhet och strålskydd, miljö och hälsa, genomförbarhet och kostnader. De ska även motivera varför en viss lösning har valts*”.(s 23)

Miljöbalken skiljer mellan alternativa *metoder* och alternativa *utformningar*. Att presentera alternativa utformningar av en vald metod får inte innebära någon lättnad på kravet att redovisa alternativa metoder på ett jämförbart sätt.

SKB AB delar in analysarbetet i tre nivåer och i *Nivå 1* deklarerar man att KBS-3-metoden utgör huvudalternativet och att man i övrigt bara följer utvecklingen på andra områden. Denna ambitionsnivå

är som tidigare sagts allt för låg och svarar inte upp mot miljölagstiftningens krav. SKB AB säger sig särskilt bevaka transmutation och alternativet djupa borrhål och vi vill föreslå att man studerar och jämförbart redovisar även alternativa lösningar med torr förvaring. Allt med syftet att leva upp till miljöbalkens krav på BAT – Best Available Technique.

Under *Nivå 2* analyseras bland annat inkapslingsanläggningen och kopplingen mellan de olika delsystemen. Här nämns även SFL 3-5 och hur vida det systemet påverkas av den valda lokaliseringen för slutförvaret. Här saknas det omvända perspektivet – hur SFL 3-5 kan komma att påverka slutförvaret vid en eventuell samlokalisering.

4.4 Inkapslingsanläggningen

I redogörelsen för inkapslingsanläggningen saknas en punkt om hur det radioaktiva avfall som uppkommer ska hanteras, mellanlagras och slutförvaras. Inkapslingsanläggningens koppling till och beroende av SFL 3-5 bör beskrivas och upptas i systemanalyser och i MKB-processen.

4.5 Slutförvaret

I redogörelsen över planerade undersökningar och utredningar står att de avser ”de två platserna och deras omgivning”.

För att MKB-dokumentet ska kunna uppfylla miljöbalkens krav på redovisning av alternativ lokalisering, bör SKB AB redan nu inbegripa fler än dessa två platser.

4.8 Effekter på miljön

SKB AB beskriver att de i sitt arbete för att bedöma effekterna på miljön kommer att ”beakta lokala, regionala, och nationella miljömål samt kvalitetsnormer”.

Vi vill understryka vikten av att särskilt beakta internationella miljömål och kvalitetsnormer, då de efter Sveriges anslutning till EU ofta utgör minimikrav. Vi vill också påpeka att internationella överenskommelser, som till exempel Helsingforskonventionen, måste beaktas i bedömningen av vald metod och plats.

I redogörelsen över hur det fortsatta arbetet kommer att bedrivas beskrivs endast effekter under byggnads- och driftstiden. SKB AB bör göra en helhetsbedömning och även redovisa hur man tänker hantera miljöeffekter som uppkommer på längre sikt, i form av radioaktivt läckage från slutförvaret SFL 2 och framför allt från SFL 3-5 och SFR.

4.10 Effekter på samhället

De områden som SKB AB beskriver som möjliga för utredningar innefattar mycket viktiga aspekter av slutförvarsprojektet och efterfrågas inte minst av allmänheten och av kommunpolitiker. Men många av dessa frågor har lite eller inget att göra med de indirekta och direkt miljöeffekter som miljöbalken efterfrågar. Alla de fyra områden som beskrivs som möjliga utredningsområden (s. 32) är sådana frågor som kan hanteras inom ramen för FUD-programmen och på så sätt avlasta MKB-processen.

5 Tillstånd och samråd

5.3 Samrådets syfte

SKB AB säger att ”alternativfrågorna ska behandlas på ett brett och öppet sätt i samråden” och att målsättningen är ”att alla som vill engagera sig ska ges tillfälle till detta”. (s. 35)

SKB AB har valt att sektorisera samråden så att de möter allmänheten, lokala och nationella organisationer vid olika tillfällen. Man har också planerat att diskutera olika saker med olika grupper. Mötet den 5 februari med allmänheten behandlade förslaget till omfattningsrapport, och de planerade mötena med nationella och lokala organisationer i april ska handla om alternativredovisningen.

Vi ser gärna att SKB AB redovisar motiven för detta förfarande, så att det klart och tydligt framgår på vilket sätt förfarandet medverkar till att frågorna ”behandlas på ett brett och öppet sätt”.

5.6 Former för samråd

Erfarenheterna från SKB AB:s mångåriga lokaliseringsprocess visar att intresset och engagemanget för kärnavfallsfrågan ökar när olika intressen ges möjlighet att delta och mötas.

I EU:s och Sveriges miljölagstiftning efterfrågas allmänhetens och miljöorganisationernas engagemang och det ses som en nödvändighet för att MKB-processerna ska utmynna i så bra beslutsunderlag som möjligt.

Enligt Naturvårdsverkets allmänna råd bör MKB-samråden vara ”tillfällen för aktivt utbyte av kunskap, synpunkter och information”.

Regeringen säger i förarbetena till Miljöbalken (Prop.1997/98:45, Del 1, s 282 och 287) att man kan utgå från beprövade metoder för allmänhetens medverkan, men att det inte räcker utan att allmänhetens möjligheter att påverka skall *förstärkas*.

MKB-processen om slutförvarssystemet kommer att pågå under flera år och omfatta väldigt många frågor. För att stimulera engagemang och intresse, och för att inte försvåra informationsutbytet och möjligheten till informationsöversikt, anser Oss att samrådsmötena bör vara gemensamma för allmänhet, organisationer och andra engagerade parter.

Oss menar (med hänvisning till Prop.1997/98:45, Del 2, s 60) att ett sätt att öka och bibehålla intresse för samrådsförfarandet och att ge allmänheten verklig möjlighet att påverka, är att den MKB-ansvarige erbjuder fler och mer regelbundna möten. Vi vill också föreslå att dessa möten inte hålls i SKB AB:s lokaler i Forsmark, utan i stället förläggs till centrala platser i kommunen som kan nås även med kollektivtrafik.

5.7 Samrådsredogörelse

Då så kallade samråd sker på flera olika nivåer, med olika aktörer och grupper, vid olika tidpunkter och under olika former, blir det svårt att få en överblick över vilka frågor som har och inte har tagits upp. Vi vill att SKB AB i omfattningsrapporten redovisar hur detta problem kommer att hanteras. Som utgångspunkt bör gälla att alla protokoll från samtliga möten ska vara tillgängliga för alla.